

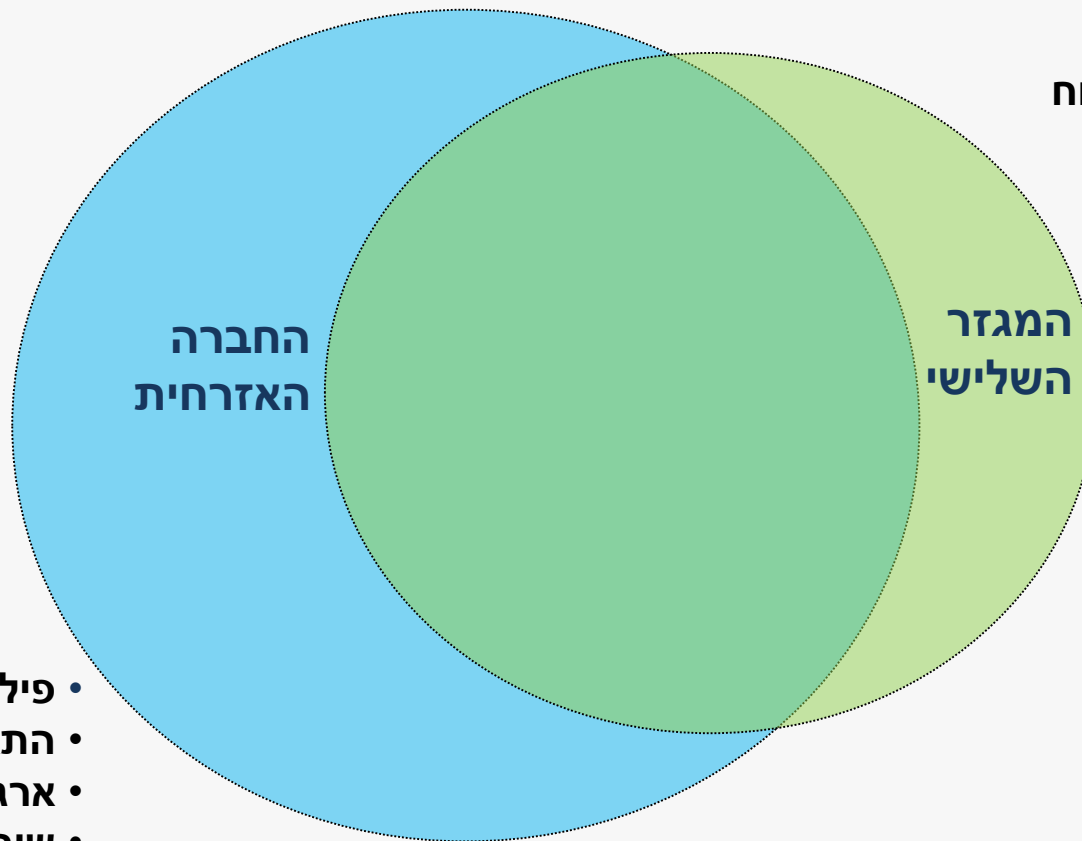
חברה אזרחית ומגזר שלישי

הגדרות יסוד

- **החברה האזרחית** היא "מרחב המצוי בין המדינה, השוק החופשי ומסגרות משפחתיות ראשוניות, ושמתיקיימות בו פעילויות חברתיות שאינן במסגרת המדינה [...] כשהמאפיין המרכזי בו הוא אוטונומיה מהמדינה והגורם הפעיל בו הוא הציבור" (וועדת גל-נור, 2003, עמ' 19).
- **המגזר השלישי** (או החברתי) הוא כינוי המתייחס לכלל הארגונים שאינם שייכים למגזר הציבורי או למגזר העסקי.
- מגוון השמות השונים של ארגונים הפועלים במגזר זה מבטאים את נקודות המבט השונות עליו, שכל אחת מהן מייצרת עמדה אחרת לגביו:
  - "ארגון לא-ממשלתי" Non-Governmental Organization
מבחין ארגונים אלה מארגוני המגזר הציבורי
  - "מוסד ללא כוונת רווח" (מלכ"ר; Non-Profit Organization)
מבדיל בין ארגונים אלה לחברות עסקיות
  - "עמותה" מצביע על מעמדו המשפטי של הארגון (גם חל"צ – חברה לתועלת הציבור)

מה בין חברה אזרחית למגזר שלישי?

- ארגונים פורמאליים
- ארגונים פרטיים
- ארגונים ללא כוונת רווח
- ארגונים עצמאיים
- ארגונים התנדבותיים

- פילנתרופיה
- התארגנויות אזרחיות
- ארגוני המגזר השלישי
- שותפויות חברתיות
- פעילים/ות חברתיים/ות

מאפייני החברה האזרחית והמגזר השלישי

- **החברה האזרחית** היא זירה שמאופיינת בארגון, בחירה חופשית, עצמאות וערכים משותפים, אשר שחקניה פועלים במסגרת הסדר הציבורי (דאמונד, 1994)
- **מאפיינים בולטים נוספים של החברה האזרחית:** יזמית, מגיבה, רב גונית בקולות שהיא מכילה, מעודכנת, מחוברת לשטח, ויצירתית.
- **ארגוני המגזר השלישי** מגלמים את הכוח של הציבור, את כוח ההתארגנות הספונטנית ואת הכוח האלקטורלי בבחירות לתפקידים ציבוריים.
- בפועל, **רוב ארגוני המגזר השלישי הם ארגוני שירותים**, בין אם מטעם המדינה ובין אם מטעם החברה האזרחית הרחבה והסקטוריאלית. [לפי הלמ"ס](#) בשנים 2018 - 2016 50% מהכנסות המלכ"רים היו מהעברות ממשלה; 34% ממכירת שירותים; 7.8% מתרומות.
- מידת השוני והגיוון בין ארגוני המגזר השלישי גבוהה במיוחד, אולם המכנה המשותף הוא שכולם "**מונעים מערכים**" ויעודם העיקרי הוא קידום רווחת החברה.

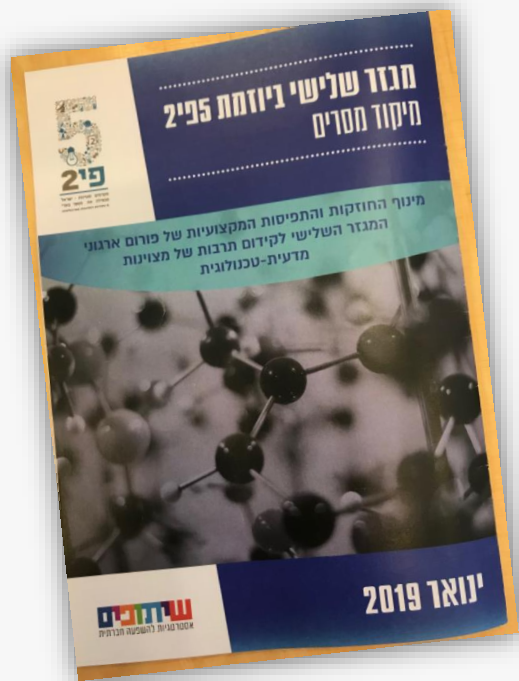
המגזר השלישי – תפקידים וערכים

קידום חברה אזרחית

אספקת שירותים

- **תרומה ערכית** - קשה למדידה ולכימות אך בעלת חשיבות לעשייה הדמוקרטית, לקידום החברה האזרחית ולעיצוב דמותה של ישראל כמדינה נאורה וליברלית
- **מימוש הפלורליזם וקידום ערכים של שוויון ודמוקרטיה** - סיוע לאוכלוסיות מוחלשות, קידום שמירת זכויות האדם ובמיוחד זכויותיהם של אנשים בעלי מוגבלויות וקבוצות מיעוטים, שמירה על חופש הביטוי, הגנה על איכות הסביבה, הרחבת השתתפות אזרחית התנדבות ותרומה.
- **פלטפורמה ייחודית** לחדשנות, ליזמות ולשיתוף פעולה בין-מגזרי המהווה מנוף לחברה, לכלכלה, לאיכות הסביבה ולאיכות החיים במדינה.

חוזקות המגזר השלישי

- מוטיבציה לפעולה: מחויבות, אחריות ושליחות שבאות לידי ביטוי בקידום סוגיות שלא מקבלות מענה מספק בזירות אחרות; פעולה מתוך מיקוד חברתי וערכי
- מומחיות: בעלי ידע מובחן מבוסס ניסיון ייחודי, המעוגן בשטח מתוך היכרות מעמיקה עם קהלי היעד
- דינמיות, גיוון וגמישות: מעבדה לבחינת מהלכים חדשניים ופתרונות ייחודיים, בפרט לעומת השירות הממשלתי (שמחויב לחיסיון ונוטה לבירוקרטיה)
- מיומנויות ייחודיות: ניסיון מוכח בבנייה והובלה של שיתופי פעולה כאסטרטגיית פעולה

חולשות המגזר השלישי

- גידול במספר הארגונים: יוצר רוויה, קושי בגיוס משאבים וכפילות בעשייה
- מיצוב בעייתי לעמותות: נתפשות כלא מקצועיות ולא יעילות
- העדר משאבים וקיימות לטווח הרחוק: מציאות הישרדותית מובילה לקבלת החלטות שלא בהכרח מביאה להרחבת השפעה, ומעודדת תחרות בין ארגונים שותפים
- פרדוקס ההצלחה: ככל שארגון חברתי מצליח יותר, הוא נדרש לגייס יותר משאבים כדי לממן את השירותים שהוא מציע, אותם הוא מציע במחירי עלות או בחינם
- בהתייחס למהלכים משותפים רב מגזריים – תפיסתו של המגזר השלישי כחלש יותר ביחס למגזר הציבורי והעסקי משפיעה לרעה על יכולתו למקסם את הערך שלו במהלכים משותפים

מגמות במגזר השלישי

המעודדות פעולה רב מגזרית

- התפתחות והתרחבות המגזר השלישי - הרחבת תפקידו כספק שירותים עבור הממשלה, בעקבות התחזקות מגמת ההפרטה
- כניסה של פילנתרופיה תאגידית אסטרטגית ומקצועית המעודדת שיתופי פעולה, מחזקת את ההתמקצעות של המגזר השלישי, ומצפה לראות אימפקט מדיד
- יצירת תפיסה מגזרית משותפת – מתבטאת בהקמה ופעולה של ארגוני תשתית וארגוני גג במגזר השלישי המעודדים פעולה משותפת ושיח בין מגזרי
- אימוץ תפיסות של ערך משותף שמעודדות יצירת השפעה חברתית משותפת מעבר ליעילות ואפקטיביות ולמתן פתרונות נקודתיים
- אימוץ שפה ודרך חשיבה עסקית – שינוי בדפוס המימון וההתנהלות, מעבר לעבודה לפי נתונים ואל מול יעדים ומדדים, פיתוח מנגנונים ומודלים חדשניים (כגון עסקים חברתיים, אג"ח חברתי, השקעות אימפקט ועוד)

מקורות מידע

- ממגזר שלישי למגזר אזרחי: לשאלת הזהות הקולקטיבית של ארגוני המגזר האזרחי. 2015. בני גדרון, ניסן לימור, אסתר זיכלינסקי, נייר עמדה, מכון ון-ליר
- “קידום חברה אזרחית בארגוני המגזר השלישי באמצעות דפוסי ניהול משתפים”, בני גדרון, 2011. **מגזר שלישי וחברה אזרחית בישראל**
- **לחוד ויחד: הבניית יחסי שותפות ממשלה-ארגוני החברה האזרחית.** 2013. ניסן לימור, וליבת אבישי, מכון ון ליר
- **דברים שרואים מכאן: על מקומם של מגזר שלישי ופילנתרופיה ביוזמות קולקטיב אימפקט, 2018, צוות שיתופים**